

19.8.2025

YVV/712/2025

Pirkanmaan hyvinvointialueen vammaisneuvosto
puheenjohtaja Tuija Kaivanto
varapuheenjohtaja Esko Jantunen
tuija.kaivanto@pirha.fi

Yhteydenottonne yhdenvertaisuusvaltuutettuun 3.4.2025

Pirkanmaan hyvinvointialueen vammaisneuvostolle

Vammaisneuvosto on toimittanut yhdenvertaisuusvaltuutetulle 23.3.2025 päivätyn yhteydenoton liittyen 1.1.2025 voimaan tulleisiin hyvinvointialueen vammaispalvelulain mukaisen liikkumisen tuen myöntämisperusteisiin.

Yhdenvertaisuusvaltuutettu on itsenäinen ja riippumaton laillisuusvalvoja, jonka tehtävänä on valvoa yhdenvertaisuuslain soveltamista ja puuttua syrjintään. Yhdenvertaisuusvaltuutettu voi toimivaltansa puitteissa selvittää syrjintää, antaa suosituksia sekä yksittäistapauksessa antaa perustellun kannanoton. Yhdenvertaisuusvaltuutetulla ei ole toimivaltaa määrätä toista viranomaista toimimaan tietyllä tavalla tai tekemään tietyn sisältöistä päätöstä. Yhdenvertaisuusvaltuutettu ei voi myöskään antaa oikeudellisesti sitovaa ratkaisua.

Olemme käsitelleet yhteydenottoanne asiantuntijoista koostuvassa arviointiryhmässä ja toteamme siinä esille nostettuihin kysymyksiin liittyen vastauksenamme seuraavaa:

Kuljetuspalvelualue

Vammaisneuvosto nostaa esille toiminnallisen lähikunta-ajattelun soveltamisen ongelmallisuuden sekä myöntämisperusteissa mainitun 50 kilometrin ylärajan matkan kohtuullisen arvioinnissa. Myöntämisperuste-asiakirjassa kilometriraja ei ole

kirjoitettu ehdottomaan muotoon eikä näin tulisi yhdenvertaisuuden kannalta olla. Olennaista yhdenvertaisuuden kannalta on, että hyvinvointialueen myöntämisperusteet, soveltamisohjeet ym. ohjeistus ei ole ristiriidassa pakottavan lainsäädännön, kuten sosiaalihoitolain, vammaispalvelulain, terveydenhuoltolain tai yhdenvertaisuuslain kanssa. Ohjeistus ei saa myöskään olla ristiriidassa oikeuskäytännön kanssa. Relevanttia oikeuskäytäntöä kuljetuspalveluista on olemassa myös aikaisemman vammaispalvelulain ajalta. Oikeuskäytäntöön voi tutustua kattavasti THL:n vammaispalvelujen käsikirjasta.

Valtuutettu katsoo, että myöntämisperusteissa mainittua kilometrirajaa ei tulisi soveltaa kategorisesti kohtuullisuuden mittarina. Olennaista on, että vammaisen henkilö omassa asiassaan tuo esille ne yksilölliset perusteet, joilla on merkitystä matkustusalueen määräytymiseen ja ne otetaan kuljetuspalvelualueita määriteltäessä huomioon. Olennaisessa roolissa on myös palvelusuunnitelma ja siihen kirjattut vammaisen henkilön yksilölliset tarpeet. Ylimpänä laillisuusvalvojana Eduskunnan oikeusasiamies voi puuttua palvelusuunnitelmaa koskevan prosessin puutteisiin ja hyvän hallinnon vastaisiin menettelyihin.

Valtuutettu kiinnittää huomiota myös työ- ja opiskelumatkojen osalta asetettuun 80 kilometrin rajaan. Kilometrirajaa ei myöskään tässä voida soveltaa ehdottomana.

Myöntämisperusteissa tulisi myös ottaa huomioon yhdenvertaisuuslain 15 §:n mukainen velvollisuus tehdä kohtuullisia mukautuksia. Kohtuullinen mukautus arvioidaan tapauskohtaisesti asiakkaan yksilöllisen tilanteen ja tarpeen perusteella. Oikeuskäytännössä on arvioitu mukautusvelvollisuutta suhteessa vammaispalvelulain mukaisen kuljetuspalvelun matkustusalueeseen (ks. muun muassa yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta [11XX/20XX kohtuulliset mukautukset kuljetuspalvelussa](#) ja [KHO:2022:43 Myönnetyn kuljetuspalvelun käyttäminen toissijaisella työskentelypaikkakunnalla](#)).

Hetilähtöoikeus

Myöntämisperusteissa mainitaan, että hetilähtöoikeus voidaan myöntää yksilöllisin perustein silloin, kun kuljetuspalvelun käyttö vammasta tai sairaudesta johtuen välttämättä edellyttää tavanomaisista tilausajoista poikkeamista. Valtuutettu huomauttaa, että vammaisten henkilöiden yhdenvertaisuuden toteutumiseksi tällaisena yksilöllisenä syynä tulee huomioida vammasta tai terveydentilasta johtuvien syiden lisäksi myös vammaisen henkilön elämäntilanne kokonaisuudessaan. Tähän liittyvät muun muassa vammaisen henkilön harrastukset ja vapaa-ajan aktiviteetit

sekä perhe-elämän vastuut. Yhdenvertaisuusvaltuutettu muistuttaa, että tosiasiallinen yhdenvertaisuus ei tarkoita sitä, että palvelu toteutetaan kaikille käyttäjille samalla tavalla samaa menettelyä- ja toteuttamistapaa käyttäen vaan olennaista on, että lopputulos ottaa huomioon eri käyttäjäryhmät, käyttäjien henkilökohtaiset ominaisuudet ja elämäntilanteet sekä heidän perus- ja ihmisoikeutensa kokonaisuudessaan. Yhdenvertaiset kuljetuspalvelut tarkoittavat, että jokainen käyttäjä voi toteuttaa oikeuttaan itsenäiseen liikkumiseen toimintarajoitteestaan tai elämäntilanteestaan riippumatta. Itsenäinen liikkuminen puolestaan usein mahdollistaa vammaiselle henkilölle myös hänen muiden perus- ja ihmisoikeuksiensa käyttämistä, kuten oikeuden työhön ja koulutukseen, kulttuuriset ja sivistykselliset oikeudet sekä oikeuden perhe-elämään.

Tiedottaminen muutoksista

Yhteydenotossa tuodaan esille, että kuljetuspalvelun käyttäjät saivat tiedon järjestämistavan muutoksista (muun muassa tilausajan pitenemisestä yhdestä kahteen tuntiin) soittaessaan kyytiä itselleen. Yhdenvertaisuusvaltuutettu pitää eduskunnan oikeusasiamiestä tai toimivaltaista aluehallintovirastoa tarkoituksenmukaisempana viranomaisena / laillisuusvalvojana käsittelemään tähän liittyviä epäkohtia. Siksi valtuutettu ei ota tähän asiaan enemmälti kantaa.

Aluehallituksen päätöksenteossa käytettävissä olleet materiaalit ja esittelyn yksipuolisuus

Yhdenvertaisuusvaltuutettu pitää eduskunnan oikeusasiamiestä tai toimivaltaista aluehallintovirastoa tarkoituksenmukaisempana viranomaisena / laillisuusvalvojana käsittelemään tähän liittyviä epäkohtia ja sitä onko asiassa noudatettu lakia. Siksi valtuutettu ei ota tähän asiaan enemmälti kantaa.

Toimintatapamuutokset, laatuongelmat ja kyytien saatavuus

Vammaispalvelulain mukaisella liikkumisen tuella on tärkeä merkitys vammaisten henkilöiden yhdenvertaisen osallisuuden sekä työelämäoikeuksien toteutumisessa. Jos matka on tilattu hyvinvointialueen ohjeistuksen mukaisesti etukäteen eikä kyyti tästä huolimatta toteudu tilaajan toivomalla tavalla, eivät vammaiset henkilöt ole yhdenvertaisessa asemassa vammattomiin nähden erityisesti työelämäoikeuksien

toteutumisessa, koska vammaispalvelulain mukaisella liikkumisen tuella nimenomaisesti toteutetaan vammaisten henkilöiden työelämäosallisuutta. Jos matkojen toteutumisessa on jatkuvasti ongelmia, aiheuttaa se tarpeetonta epävarmuutta siitä, pystyykö vammainen henkilö suoriutumaan kaikista työnantajan määräämistä työtehtävistä. Epävarmuus kuljetuspalveluiden toteutumisessa vaikeuttaa vammaisten henkilöiden asemaa työmarkkinoilla heistä itsestään riippumattomista syistä ja edesauttaa kielteisten ennakkoluulojen esiintymistä.

Vammaispalvelulain 28 § mukaan vammaisella henkilöllä on oikeus saada tarvitsemansa kohtuullinen liikkumisen tuki. Syrjinnän kannalta olennaista on arvioida sitä, onko järjestämistapa sellainen, että se ei mahdollista palvelun käyttöä kaikille eri tavalla toimintarajoitteisille ja eri elämäntilanteessa oleville vammaisille liikkumisen tuen asiakkaille (välillinen syrjintä). Myös mahdolliset toistuvat myöhästymiset tai epävarmuus kyytien saamisessa sekä turvallisuusongelmat saattavat synnyttää oletettaman välillisestä syrjinnästä. Syrjintä voi tulla arvioitavaksi myös yksittäisen vammaisen henkilön kohdalla (välitön syrjintä tai kohtuullisen mukautuksen epääminen).

Yhdenvertaisuusvaltuutettu on tehnyt kuljetuspalveluita koskevan selvityksen ja sen tuloksena laatinut suositukset vammaispalveluiden toimivampaan hankintaan ([täältä voi lukea lisää](#) selvityksestä ja suosituksista). Suositusten perusteella valtuutettu on keväällä 2024 lähettänyt suositukset tiivistävän [kirjeen kaikille hyvinvointialueille](#).

Liittyen liikkumisen tuen toteuttamisen laatuun ja toimivuuteen yhdenvertaisuusvaltuutettu katsoo, että hyvinvointialueiden tulee varmistua siitä, että palvelun käytännön toteutumista varten laaditaan kattava ja luotettava raportointi ja tilastointi palvelun toteuttamisen kannalta tärkeitä seikoista. Hyvinvointialueiden pitää ja kannattaa valvoa palvelun toteutumista tehokkaasti ja suunnitelmallisesti sekä ryhtyä tarvittaviin toimenpiteisiin, jos raportoinnissa havaitaan puutteita palvelun toteutumisessa. Palvelun käyttäjien oikeusturvan tehokkaasta toteutumisesta tulee huolehtia, erityisesti palvelun toteuttamisen häiriö- ja virhetilanteissa. Palvelun toteutumatta jäämisestä taikka virheellisestä tai viivästyneestä toteutumisesta tulee hyvinvointialueen korvata asiakkaalle aiheutuneet toteen näytetyt aineelliset vahingot sekä hyvitys aineettomasta vahingosta tilanteessa, jossa kuljetuspalvelun käyttäjään kohdistuu syrjintää (YVL 23 §). Hyvitysvastuu ei lähtökohtaisesti koske yksittäisiä inhimillisiä virheitä tai force majeure- tilanteita. Hyvinvointialueiden tulisi myös valvoa palveluiden tuottajia ja sopimuksiin tulisi sisällyttää te-

hokkaat sanktiot, joita tulee soveltaa myös käytännössä, kun palvelun toteuttamisesta vastaava toimija (oikeushenkilö tai luonnollinen henkilö) laiminlyö velvollisuuksiaan.

Pirhan toteuttama muutos työ- ja päivätoiminnan kuljetusten järjestämistapaan

Vammaisneuvosto tuo yhteydenotossaan esille myös Pirhan toteuttaman muutoksen työ- ja päivätoiminnan kuljetuksiin, joissa siirryttiin ryhmäkuljetuksiin. Yleisellä tasolla yhdenvertaisuusvaltuutettu ei pidä uutta järjestämistapaa syrjivänä. Olennaista syrjinnänkiellon kannalta on, että yksittäisillä henkilöillä on yksilöllisistä syistä mahdollisuus hakea ja saada yhdistelykielto tai muita muutoksia järjestämistapaan silloin, kun se on välttämätöntä.

Erityisasiantuntija

Elli Björkberg

